

Book reviews / Boekbesprekingen

Erdmute Alber, Sjaak van der Geest & Susan Reynolds Whyte (eds.), ***Generations in Africa. Connections and conflicts***. Berlin: Lit Verlag, 2008. 432 pp. €39,90. ISBN 978-3-8258-0715-3.

De titel van het boek had ook *De jeugd van tegenwoordig* kunnen zijn. In de verhalen ouderen klagen over andere normen en gedrag van jongeren en maken jongeren ouderen juist verwijten. De auteurs van de bijdragen in *Generations in Africa* beschrijven veranderingen in Oost-, West- en Zuidelijk Afrika en de gevolgen die deze hebben voor generaties en relaties tussen generaties. Het is onmogelijk om alle bijdragen in deze bundel te beschrijven, hoewel ze stuk voor stuk de moeite waard zijn. Ik beperk me tot de hoofdlijnen.

Het concept generatie kan op verschillende wijzen gehanteerd worden. Allereerst in de zin van verwantschap en een logische opvolging in de tijd: grootouder, kinderen, kleinkinderen. Ten tweede als leeftijdscohort, een groep mensen die niet verwant is, maar op grond van leeftijd of levensfase wel als specifieke groep deel uitmaakt van een samenleving en daar ook een eigen plaats inneemt, bijvoorbeeld de tieners en volwassenen in de bijdrage van Bourdillon. Een derde benadering is die van generaties als historisch of politiek cohort. Een historische generatie is een cohort van mensen van ongeveer dezelfde leeftijd die vooral een gezamenlijke geschiedenis heeft, bijvoorbeeld de omverwerping van het koloniale regime in Gambia. Wanneer deze cohorten zich een specifieke positie verwerven in de politiek, dan kan men spreken van 'politieke generaties' zoals in de bijdrage van Bellagamba.

Zelf was ik net als Bellagamba in 1994 in Gambia, een week of drie na de militaire coup die een einde maakte aan een periode van dertig jaar postkoloniaal bewind van de People's Progressive Party (PPP). De mensen in Gambia, vooral de jongeren, waren hoopvol: er zou afgerekend worden met corruptie en vriendjespolitiek die vooral op het platteland bepaalde wat er mogelijk was. 'Accountability' was het toverwoord dat zowel de militairen als de bevolking gebruikten. Nu zou duidelijk worden waar het geld was gebleven dat bestemd was voor de school, het herstel van de hoofdweg enzovoorts. Er zou tegelijk afgerekend worden met de oude moraal. Vooral voor jongeren was de situatie moeilijk. Veel van hen hadden hun school niet af kunnen maken. Er was veel armoede en nauwelijks werk. Emigratie naar het buitenland leek de enige optie voor verbetering van de levensstandaard. Het afscheid van het koloniale tijdperk had geen welvaart gebracht. Sterker nog, de situatie was alleen maar verslechterd. Dit betekende ook dat ouderen veelal niet meer het aanzien hadden van vroeger en de jongeren waren opgescheept met een erfenis van de vorige generaties. Helaas heeft twaalf jaar later ook de militaire coup niet de verwachte verbetering gebracht getuige

het volgende citaat. “Get out of here seems the only pursuit of most Gambian youth these days. [...] When elders pray in mosques, you don’t hear them praying for a better education system, instead they pray for the opportunity to have their kids make it to the Promised Land (Europe and the United States)”.

In de bundel komen deze elementen ook terug. Rond de thema’s reciprociteit, heden en verleden, politiek en deugden verhalen de auteurs van hedendaagse conflicten, strategieën en hoop. Een aantal verhalen laat zien dat het intergenerationele contract, het zorgdragen voor de andere generatie, niet alleen geschonden wordt door kinderen en kleinkinderen. Het omgekeerde is ook vaak het geval: ouderen zijn dan niet in staat hun verplichtingen na te komen. Ze kunnen onvoldoende zorgen voor materiele voorzieningen, noch dienen als rol model zoals Boden beschrijft in haar bijdrage.

Het leidt niet alleen voor kinderen tot schrijnende situaties, maar ook voor kleinkinderen. Nyambedha laat in het verhaal van Adoyo, een twaalfjarig weesmeisje in Kenia, zien dat kleinkinderen de voorheen veilige haven van grootouders kwijt raken, wanneer deze de rol van ouder moeten gaan overnemen. Daar waar ouders streng waren, konden grootouders voorheen een vertrouwensband met kleinkinderen opbouwen en middels een *joking relationship* kinderen leren hoe ze zich moesten gedragen. De gevolgen van de HIV/AIDS-crisis verstoren echter de traditionele reciprociteit tussen grootouder en kleinkind waarbij levensbehoeften als voedsel, veiligheid, onderdak en scholing in het gedrang komen. Gelukkig heeft Odoyo nog een tante die voor haar opkomt en haar soms te eten geeft.

De slechte positie van jongeren kan leiden tot verwijten en directe aanvallen op ouderen zoals in de bijdrage van Van Dongen te lezen is. Soms vallen jongeren terug op traditionele instituties, normen en waarden waarvan ze hopen dat ze helderheid en verbetering brengen. De slechte positie van jongeren kan echter ook tot gevolg hebben dat ze de plaats die hen in de traditionele hiërarchie is toebedeeld, niet kunnen innemen, bijvoorbeeld omdat ze niet in staat zijn te trouwen. Emigratie kan een optie zijn om een toekomst op te bouwen en een andere vorm van reciprociteit mogelijk te maken. De toekomst van die jongeren is echter onzeker, want wie zorgt voor hen als zij oud zijn: hun familie in Afrika die ze nauwelijks nog kennen of hun kinderen in Europa die andere waarden hebben ontwikkeld?

Dat generaties niet altijd goed te onderscheiden zijn, toont de bijdrage van Ringsted. Wanneer pubers zwanger worden en zich als kind willen blijven gedragen, zal de grootmoeder, zich als moeder voor de baby moeten gedragen. De tienermoeders krijgen kritiek op hun zwangerschap, maar vooral op het feit dat ze zich niet als volwassene willen gedragen.

“De jeugd van tegenwoordig” kan een verzuchting zijn van ouders en ouderen als ze vrezen voor de normen en waarden van kinderen bijvoorbeeld ten aanzien van seksuele relaties. Ouderen kunnen het ook verzuchten als wens om samen met de jongere generatie te komen tot goede relaties. Het kan zelfs een trotse uitroep zijn van jongeren die zich hiermee willen profileren als een nieuwe en andere generatie, en hierbij is het een teken van hoop.

Margaret von Faber, medisch antropoloog